
Međunarodni odnosi

Stručni članak

327(497.5:510)

Primljeno: 18. listopada 2005.

**Hrvatsko-kineski odnosi uoči pristupanja Hrvatske
Europskoj Uniji**

OZREN BAKOVIĆ*

Sažetak

Status kandidata Republike Hrvatske za članstvo u Europskoj Uniji te početak pristupnih pregovora pravi je trenutak za pregled stanja hrvatsko-kineskih odnosa da bi se vidjelo s kojim vanjskopolitičkim naslijedom Hrvatska ulazi u zajednicu čiju će vanjskopolitičku orijentaciju u svim bitnim odrednicama morati prihvatiti. To je istodobno i prigoda da se osvrne na povijest hrvatsko-kineskih odnosa na temelju čega će se moći graditi i hrvatska posebnost unutar šireg konteksta kinesko-europskih odnosa. Na golemom i udaljenom kineskom prostoru dovoljnu prepoznatljivost nije lako ostvariti, osobito malim državama poput Hrvatske. No, ne bi smjelo biti sporno da je to nužnost, i za hrvatske političke i gospodarske interese, ali i za brojna druga važna područja poput, primjerice, kulture, znanosti i obrazovanja. Kineski gospodarski rast i sve veća posljedična politička važnost ubrajaju današnju Kinu u čimbenike svjetskih političkih odnosa prema kojima se mora odrediti i svaka vanjska politika. Kao polazište analize stanja hrvatsko-kineskih odnosa uzima se Zajednička izjava Republike Hrvatske i NR Kine o uspostavi partnerstva u općoj suradnji, koju su 26. svibnja 2005. godine u Pekingu potpisali premijeri Ivo Sanader i Wen Jiabao.

Ključne riječi: Kina, Hrvatska, EU, diplomatski odnosi

* *Ozren Baković*, doktor pravnih znanosti, ministar savjetnik u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Pekingu.

I. Povijesni pregled hrvatsko-kineskih kontakata

Uvod

Kako iscrpni povijesni pregled odnosa prelazi okvire ovoga rada, ovdje se spominju samo neki važniji kontakti kroz povijest koji su na određeni način pridonijeli hrvatskoj prepoznatljivosti u Kini, odnosno koji bi se u tu svrhu mogli upotrijebiti. Kad se, pak, govori o povijesti hrvatsko-kineskih kontakata, onda mislimo na kontakte hrvatskih ljudi ili, preciznije, na kontakte s područja koja danas čine Republiku Hrvatsku, s obzirom na to da je taj prostor povijesno pripadao različitim državnim tvorevinama. Najbolje to može ilustrirati pomalo kontroverzan slučaj Marka Pola.

Marko Polo

Svoje je prve predodžbe o Kini srednjovjekovna Europa dobila posredstvom knjige *Putovanja Marka Pola* koja je objavljena u Veneciji krajem 13. stoljeća. Zanimanje tadašnjih Europljana za daleke krajeve potvrđuje veliki broj izdanja ove knjige koja su uslijedila¹, a može se ustvrditi da fascinacija Kinom traje sve do danas. I bez obzira na tezu da Marko Polo nikada nije bio u Kini (teza se argumentira time što Marko Polo ne spominje kineski zid, čaj, povezivanje ženskih stopala, a njegov boravak u Kini ne potvrđuje niti jedan kineski izvor) (Wood, 1995.)², i Europljani i Kinezi se slažu da je uloga Marka Pola jedan od najvažnijih povijesnih temelja na kojem počivaju europsko-kineski odnosi. Povezivanje Hrvatske s Markom Polom, bez obzira na povijesnu utemeljenost³, ima stoga vrlo velik promidžbeni potencijal za sadašnje hrvatsko-kineske odnose. U svim kontaktima s Kinezima taj podatak isprva izazove nevjericu, ali istodobno i interes za objašnjenjem tvrdnje, čime se i Hrvatska posredno stavlja u kontekst u Kini dobro poznate priče o venecijanskom putniku. To je osobito zanimljivo u vezi s turističkom suradnjom koja svojim potencijalom predstavlja važan element današnjih bilateralnih odnosa.⁴

¹ od kraja 13. pa tijekom cijeloga 14. stoljeća objavljeno je 119 manuskripta na mnogim europskim jezicima – podatak u knjizi *The Travels of Marco Polo*, Hartfordshire 1997., str. v.

² Wood, F., *Did Marco Polo Go To China?*, London, 1995.

³ Ne postoje pisani dokazi o mjestu Polova rođenja, no u spomenutoj knjizi Frances Wood spominje se, primjerice, dokument iz polovine 14. stoljeća koji se čuva u Britanskoj knjižnici i koji potvrđuje dalmatinsko podrijetlo obitelji Marka Pola (112).

⁴ Ray Huang, poznati stručnjak za kinesku povijest, Marka Pola i njegovu znatiželju za upoznavanjem dalekih svjetova duhovito je usporedio sa suvremenim turistom: “Marko Polo je bio turist – *par excellence* – prije nego se turizam uopće pojavio kao organizirana institucija. On je otišao u Kinu bez konvencionalne želje da trguje robom za profit ili religiozne posvećenosti da spašava duše.” (cit. u: Huang, R., *China – A Macro History*, New York, 1997.; str. 156.

Misionari, trgovci, pomorci ...

Uz trgovce i pomorce, važno mjesto u kontaktima s Kinom pripada europskim misionarima, napose stoga što su kao ljudi od pera oni revno bilježili svoje dojmove o susretu s kineskom civilizacijom.⁵ U okviru nekih katoličkih misija djelovali su i hrvatski ljudi, a pionirski rad na ovoj, za povijest hrvatsko-kineskih kontakata zanimljivoj, temi objavio je sinolog Branko Merlin, predstavljajući boravak u Kini franjevca Vladimira Horvata (Merlin, 1993.).⁶ Kao što se u radu ističe, cjelovita ocjena doprinosa naših misionara poznavanju i mogućem boljem razumijevanju Kine, u nas još nije donesena.⁷ Što se pak tiče naših pomoraca, mnogi su na brodovima različitih država tijekom povijesti posjećivali Kinu, odnosno kineske luke, o čemu svjedoče brojne priče i anegdote u mjestima uz hrvatsku obalu. Tako su hrvatski pomorci bili i na austrougarskim brodovima koji su 1900. godine dovezli trupe koalicijskih snaga da uguše poznati “bokserski ustanak”⁸, kao i na brojnim trgovačkim brodovima, uglavnom stranim, ali i na domaćima, sve do ukidanja linije za Kinu koju je održavala riječka *Croatia line* do sredine devedesetih godina. Posebno mjesto u uspomenama pomoraca ima luka Shanghai, najveće azijsko trgovačko i financijsko središte prve polovine dvadesetoga stoljeća.⁹ Važno mjesto u kontaktima s Kinom pripada i znanstvenicima Andriji Štamparu i Berislavu Borčiću koji su u okviru Lige Naroda pomagali Kini tridesetih godina na području javnoga zdravstva. Andrija Štampar je osobito zaslužan za prijenos iskustva u uspostavi centara za zdravstvenu zaštitu na selu, po uzoru na svoj rad za Kraljevine Jugoslavije u hrvatskom selu Mraclin.¹⁰ Razumije se da moderno vrijeme s brzim sredstvima komunicira-

⁵ V. zanimljivu studiju o radu isusovaca u Kini u Lee H.C.T., “Christianity and Chinese Intellectuals: From the Chinese Point of View” u knjizi *China and Europe*, Hong Kong 1991., str.1-27

⁶ Merlin, B. “Putopisni tekstovi o. Vladimira Horvata, misionara u Kini”, Marulić br. 6, 1993.

⁷ Problematika povijesnih kontakata između hrvatskih ljudi s Kinom svakako zaslužuje detaljnu obradu, a nadamo se da će novi naraštaji hrvatskih sinologa nastaviti tamo gdje je pokojni Merlin stao. Poticaj tom radu zasigurno će dati činjenica što je 2004. godine otvoren, zasad dopunski, Studij kineskoga jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu koji bi trebao studentima omogućiti dublje spoznaje o Kini, uz sam jezik, i o njezinoj povijesti i kulturi.

⁸ Bokserski ustanak dobio je ime po tajnim borilačkim društvima koji su, uz prešutnu potporu carskog dvora, napadali strance kao i strane misije u Peking, čiju su opsadu razbile trupe velikih sila Britanije, Francuske, SAD-a, Njemačke i Austrougarske spalivši potom velike dijelove Pekinga. Prema priči njegove unuke Ivane Price, i admiral austrougarske mornarice Dragutin Prica doplovio je te 1900. godine do luke Tianjin u blizini Pekinga.

⁹ Shanghai je, prema sjećanju predsjednika HAZU-a akademika Milana Moguš, našao svoje popularno mjesto u pjesmi iz tog vremena *Brod plovi u Shanghai*.

¹⁰ U organizaciji Hrvatsko-kineskoga društva prijateljstva prof. dr. Branko Cvjetanović 1998. godine održao je predavanje na temu “Suradnja hrvatskih i kineskih stručnjaka u području

nja i potrebom većeg povezivanja različitih dijelova svijeta pridonosi i širenju kontakata, a kad je Kina posrijedi, veze sa svijetom osobito se pojačavaju nakon kineskog otvaranja krajem sedamdesetih godina gdje posebno mjesto pripada SFR Jugoslaviji. S obzirom na to da je riječ o državi prednici Republike Hrvatske, tu bi ulogu trebalo detaljnije obraditi, osobito imajući na umu činjenicu da se sadašnji dobri hrvatsko-kineski odnosi dijelom oslanjaju i na tradicionalno dobre veze iz tog razdoblja.

Odnosi Kine i SFRJ

U povijesti međunarodnih odnosa rijetke su situacije u kojima su odnosi s jednom malom i k tome jako udaljenom državom toliko važni za jednu veliku silu. Kad je Kina u pitanju, razumljiva je bila njezina bliskost s tadašnjim Sovjetskim savezom koji je pružao veliku potporu komunističkoj partiji Kine u uspostavi Narodne Republike. Kad su se kinesko-rusko odnosi pogoršali krajem pedesetih godina, NR Kina je početkom šezdesetih godina, također paradoksalno s obzirom na veličinu i udaljenost, uspostavila vrlo bliske odnose s Albanijom s kojom je dijelila ideološku privrženost staljinističkom modelu. Jedinstvenost odnosa sa SFR Jugoslavijom, međutim, ogleđa se u činjenici da je jugoslavenskom iskustvu pripala velika uloga u kineskom otvaranju prema svijetu nakon “velike kulturne revolucije” (1966.-1976.). Na već legendarnom trećem plenumu CK KPK u prosincu 1978. godine inaugurirana je “politika reformi i otvaranja prema svijetu” koja će u sljedećih 25 godina transformirati Kinu iz kulturnom revolucijom gospodarski i društveno razrušene i međunarodno izolirane države u snažnu i utjecajnu članicu međunarodne zajednice. U početnoj fazi kineskih reformi jugoslavenski je model samoupravljanja i tržišnih reformi bio vrijedan pozornosti jer je svjedočio kako se zemlja može gospodarski ojačati, a da se ne mijenja ideološka priroda političkog sustava. Na vanjskopolitičkom planu SFRJ kao vodeća članica pokreta nesvrstanih mogla je isto tako poslužiti Kini da se približi pokretu i ubrza integraciju u međunarodni poredak. Na gospodarskom se planu preko SFRJ u početku moglo doći i do zapadnih te-

narodnog zdravlja” gdje se detaljno opisuje Štamparov rad u provinciji Shangxi. Zbog preciznosti i moguće potrebe za izvornim tekstom navedenog predavanja treba istaknuti da u Zagrebu trenutačno djeluju još dva hrvatsko-kineska društva prijateljstva i to: a) društvo u okviru Fakulteta za elektrotehniku i računalstvo koje se s velikim entuzijazmom svojih članova bavi promicanjem kineske umjetnosti i kulture prikazivanjem kineskih filmova, održavanjem izložaba kineskog slikarstva, predavanjima i sl. i b) društvo koje nosi ime hrvatskog pjesnika Josipa Severa koji je imao prigodu boraviti u Kini, a kasnije je objavio i nekoliko prijevoda kineske poezije (nedavno je ponovno objavljen prijevod, odnosno prepjev, jedne pjesme Li Baija, poznatoga kineskog pjesnika iz Tang dinastije u vrlo zanimljivom izdanju časopisa *Književna smotra* br.4/2005 koji je pod tematskim naslovom “Kina i Tibet u riječi i misli” okupio priloge, između ostalih, i nekolicine hrvatskih sinologa), ali se društvo, na žalost, više bavi promicanjem poslovnih odnosa svojih članova s Kinom.

hnologija u vrijeme kad se odnosi s razvijenim zapadnim državama tek uspostavljaju. Takav privilegiran položaj omogućio je jugoslavenskim poduzetima krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina 20. stoljeća povoljnu poziciju na kineskom tržištu te je tada, između ostaloga, i iz hrvatskih brodogradilišta isporučeno tridesetak brodova i brodskih motora; uspostavlja se suradnja INA-e i kineske naftne kompanije Sinochem koja je svoj vrhunac doživjela tijekom rata i zbog koje Hrvatska nije osjetila nestašicu nafte u to vrijeme (1991.-1995.), a dobri su odnosi utjecali i na lokalnu suradnju te se uspostavljaju formalni prijateljski odnosi gradova Zagreba i Shanghaija (1980.) i SR Hrvatske i kineske provincije Liaoning (1986.).¹¹ S obzirom na bliskost bilateralnih odnosa u to vrijeme, osobito je intenzivna razmjena tadašnjih jugoslavenskih i kineskih dužnosnika, poslovnih ljudi, znanstvenika, stručnjaka, umjetnika i novinara.¹² S obzirom na to da je veliki broj njih dolazio i iz Hrvatske, treba istaknuti novinara Tomislava Butorca, dopisnika *Vjesnika* polovinom osamdesetih godina, zbog prenošenja spoznaja o Kini u hrvatskoj javnosti, i profesora Ivu Dragičevića kojega je interes za Kinu, gdje je boravio u diplomatskoj službi, ponukao na objavu iscrpne knjige o kineskoj povijesti.¹³ U to su vrijeme dvije države počele s intenzivnom razmjenom studenata te se po prvi put obrazuju, između ostaloga, i poznavaoici kineskoga jezika, odnosno različitih jezika bivše Jugoslavije, što je omogućilo uzajamno prevođenje književnih djela pa možemo govoriti i o stvaranju pretpostavaka za hrvatsku sinologiju.¹⁴ Nije nevažno spomenuti da su ondašnji kineski studenti poslije preuzeli veliku ulogu u kineskoj diplomaciji te je njihovo poznavanje prilika pridonijelo brzom uspostavi diplomatskih odnosa između Kine i Republike Hrvatske 1992. godine.¹⁵ Iako je za današnju kinesku vanjsku politiku epizoda sa SFRJ prošlost, u izgradnji predodžbe o Hr-

¹¹ V. detaljnije o tom razdoblju u autorovu savjetničkom radu “Kineska vanjska politika i hrvatsko-kineski odnosi” na Diplomatskoj akademiji MVP RH iz 2000. godine.

¹² Govoreći o kulturnoj razmjeni, primjerice, zanimljivo je istaknuti da su filmovi *Walter brani Sarajevo* i *Most* u tadašnjoj jugoslavenskoj/sarajevskoj produkciji bili prvi strani filmovi koju su se nakon kulturne revolucije prikazivali u Kini. Zbog svoga humanijeg pristupa ratnim temama, za razliku od strogoga sorealizma zastupljenog u kineskoj filmskoj proizvodnji, ti su filmovi bili vrlo popularni u kineskoj javnosti, a i današnji ih naraštaji dobro poznaju. Kad je 2005. godine proslavljena 100-godišnjica kineskoga filma, ti su filmovi proglašeni kao strani filmovi koji su najviše utjecali na kinesku filmsku industriju, a od hrvatskih glumaca tom je prigodom Peking posjetio Relja Bašić.

¹³ Knjiga *Kina od nebeskog carstva do naših dana* posthumno je objavljena 2002. godine u nakladi Prometeja iz Zagreba.

¹⁴ Zanimljivo je spomenuti da je prvo hrvatsko književno djelo, *Alkar* Dinka Šimunovića, u Kini prevedeno 1936. godine u Shanghaiju preko esperanta – v. pretpisak izdanje Školske knjige 1996. godine koje je uredio Dražen Budiša.

¹⁵ O uspostavi kinesko-hrvatskih diplomatskih odnosa v. detaljnije u Baković, O. “Kineska vanjska politika i hrvatsko-kineski odnosi”, *Politička misao*, br. 4/2000, str. 53.

vatskoj u Kini treba koristiti i odgovarajuće elemente toga povijesnog naslijeđa. Ulaskom u Europsku Uniju, Hrvatska će se naći i u društvu bivših socijalističkih država, od kojih se neke i danas u promicanju svojih interesa u Kini koriste tradicionalno dobrim vezama iz tog vremena.

II. Partnerstvo u općoj suradnji

Uvod

Ubrzo nakon što je NR Kina 27. travnja 1992. godine priznala Hrvatsku, diplomatski odnosi su uspostavljeni *Zajedničkim priopćenjem o uspostavi diplomatskih odnosa između Republike Hrvatske i Narodne Republike Kine* koje je na razini zamjenika ministara vanjskih poslova potpisano 13. svibnja u Zagrebu. Da bi se osigurao pravni kontinuitet, dogovoreno je da će se raniji bilateralni sporazumi sklopljeni između NR Kine i SFRJ i nadalje nastaviti primjenjivati do sklapanja novih sporazuma (§5). Danas različite aspekte hrvatsko-kineskih odnosa uređuje 37 međunarodnih akata od kojih je šest preuzeto sukcesijom od bivše države.¹⁶ Pritom treba razlikovati karakter pojedinih akata te tako neki proizvode konkretne međunarodnopravne uzajamne obveze (ugovore, sporazume ...), a neki su politički dokumenti koji ne podliježu međunarodnopravnim, nego samo političkim sankcijama i u pravilu su općenite naravi (deklaracije, priopćenja ...).¹⁷ Drugoj kategoriji pripada *Zajednička izjava o uspostavi partnerstva u općoj suradnji između Republike Hrvatske i Narodne Republike Kine* od 26. svibnja 2005. godine kojom se sveobuhvatno definiraju politički odnosi kao i područja od uzajamnog interesa za suradnju (u daljnjem tekstu *Zajednička izjava*).¹⁸ *Zajednička izjava* također ističe kontinuitet u bilateralnim odnosima te se potvrđuje nepromijenjenost temeljnih načela bilateralnih odnosa kako su zacrtana u dosadašnjim dokumentima pa se navode već spomenuto *Zajedničko priopćenje o uspostavi diplomatskih odnosa*; *Zajednička izjava Republike Hrvatske i Narodne Republike Kine*, koju su potpisali predsjednici Franjo Tuđman i Jiang Zemin 7. lipnja 1993. godine u Pekingu; i *Zajednička izjava Republike Hrvatske i Narodne Republike Kine o produbljivanju odnosa i uzajamno korisnoj suradnji*, koju su 16. svibnja 2002. godine također u Pekingu potpisali predsjednici Stjepan Mesić i Jiang Zemin (toč. 1, §2 *Zajedničke izjave*).

¹⁶ Navode se u *Narodnim novinama* – Međunarodni ugovori 1/97, s tim da je novi sporazum o suradnji u području veterinarstva između Republike Hrvatske i NR Kine u pripremi. Inače, popis svih dokumenata može se naći na web stranici MVPEI, <http://www.mvp.hr>.

¹⁷ V. detaljnije o naravi međunarodnih ugovora kako ih klasificira Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora u Nick, S., *Diplomatski leksikon*, Zagreb 1999., str. 128.

¹⁸ Sadržaj pojma *Zajednička izjava* v. u Nick, *ibidem*, str. 249.

Vanjskopolitički okvir

Da bi se mogao ocijeniti novouspostavljeni partnerski odnos između Hrvatske i Kine, potrebno ga je promatrati u odnosu na vanjskopolitičke prioritete obiju država. Polazeći od općih odrednica vanjske politike, hrvatski su temeljni vanjskopolitički ciljevi punopravno članstvo u Europskoj Uniji, izgradnja vlastitoga međunarodnog i sigurnosnog položaja na temelju članstva u NATO-u, unapređenje odnosa sa susjednim zemljama te razvijanje bilateralne i multilateralne suradnje.¹⁹ U kontekstu razvoja bilateralnih odnosa posebnu važnost za Hrvatsku imaju odnosi sa SAD-om te se zalaže za jačanje uzajamnih partnerskih odnosa, a u želji da se razvijaju svestrani gospodarski i politički odnosi s ostalim velikim silama, osobito se navode Rusija i Kina “s kojima se njeguje tradicionalno prijateljstvo”.²⁰ Prema tome, uspostavljanje partnerskih odnosa s Kinom ostvaruje se prioritet hrvatske vanjske politike.

Položaj velike sile i sve veći utjecaj koji Kina ima na regionalnoj i svjetskoj sceni jasno se reflektira kroz njezine vanjskopolitičke prioritete. To su odnosi sa susjednim državama, odnosi s velikim silama, pri čemu posebno mjesto pripada odnosima sa SAD-om te odnosima s državama u razvoju.²¹ Razumljivo, kao i u slučaju Hrvatske, promicanju gospodarskih interesa pripada velika uloga u hijerarhiji kineskih diplomatskih prioriteta, a kao članici Vijeća sigurnosti UN-a, Kina ima sve veću ulogu u multilateralnoj diplomaciji.

Za razumijevanje kineske vanjske politike danas, potrebno je ukratko izložiti njezine temeljne odrednice kao i društveno-povijesni kontekst koji ju je iznjedrio. Izgradnja dobrostojećeg društva na korist svih slojeva na sveobuhvatan način²², osnovna je nacionalna zadaća NR Kine u sljedećih 20 godina. Da bi se to moglo realizirati, potrebno je imati mirno međunarodno okruženje. Na temelju procjene međunarodnih odnosa početkom osamdesetih godina 20. stoljeća novo reformsko rukovodstvo na čelu s Deng Xiaopingom zaključilo je da su mir i razvoj osnovne teme suvremenog svijeta te je na 12. Kongresu Komunističke partije Kine definirana nova linija “miroljubive i neovisne vanjske politike”. Time je konačno napuštena radikalna, maoiistička koncepcija konfliktnih međunarodnih odnosa viđenih kao produkt klasne borbe na unutrašnjem planu te je izvršena fundamentalna strateška transformacija gdje je, umjesto borbe, suradnja postala ključnim ele-

¹⁹ V. detaljno na web stranici MVPEI <http://www.mvp.hr>

²⁰ isto <http://www.mvp.hr>

²¹ V. detaljnije u Baković, O. “Miroljubivi uspon – nova kineska vanjskopolitička teorija”, *Politička misao* 1/2004.

²² Koncept je poznat po kineskom izrazu “xiao kang” v. detaljno objašnjenje u Baković, O. “Kineska vanjska politika u novim okolnostima”, *Politička misao*, 2/2003, str. 132.

mentom međunarodnih odnosa (Qin, 2004.: 217).²³ Na ovim ishodištima je prihvaćena “multipolarna teorija” međunarodnih odnosa, a u diplomatskom se radu ona promiče aktivnom uspostavom partnerskih odnosa s mnogim državama svijeta.

Koncept partnerskih odnosa

Partnerski odnosi Kine s drugim državama u svojim se formalnim oznakama gradiraju, ne samo po stupnju važnosti, nego i po karakteru pojedinih bilateralnih odnosa. Kad govorimo, na primjer, o odnosima s velikim silama, Kina i Rusija imaju tzv. “koordinativno strateško partnerstvo”, pri čemu oznaka “strateški” upućuje na uzajamnu važnost odnosa, a oznaka “koordinativno” na osobito važan aspekt suradnje tih dviju velikih sila na međunarodnoj sceni gdje se često koordiniranom akcijom suprotstavljaju dominantnom američkom utjecaju. Iako su se u vrijeme administracije predsjednika Clintona kinesko-američki odnosi nastojali uspostaviti pod sintagmom “konstruktivnog partnerstva”, upućujući na nužnost konstruktivnog rješavanja sukoba strateških interesa, napose u azijskoj regiji, dolaskom administracije predsjednika Busha i njegova kompetitivnog pristupa Kini napustio se cijeli koncept partnerskih odnosa, a u posljednje se vrijeme počinje koristiti samo oznaka “konstruktivni odnosi”. S Indijom je nedavno poboljšanje odnosa dovelo do uspostave “strateškog partnerstva orijentiranoga prema miru i prosperitetu”, upućujući na zajedničku stratešku potrebu za mirnim okruženjem kao preduvjetom za razvitak i osiguranje boljitka za stanovništvo dviju najmnogoljudnijih država na svijetu. Za razliku od navedenih primjera, japansko-kineski odnosi trenutačno su u velikoj krizi te se visoki vođe više i ne susreću. Kinesko-japanski odnosi tako nisu ni blizu “partnerskima”, usprkos stalnim vrlo dobrim gospodarskim vezama. Važnost uzajamnih odnosa “svestranoga strateškog partnerstva” EU-a i Kine odražava oznaka “strateško”, dok “svestrano” upućuje na vrlo široko područje zajedničkih interesa, a “partnerstvo” na dosegnutu bliskost i zrelost bilateralnih odnosa. Unutar EU-a Kina isto tako gradira važnost svojih veza te se u kategoriju strateških partnera ubrajaju Velika Britanija, Francuska i Njemačka, kojima su nedavno pridružene Španjolska i Portugal s obrazloženjem da se povijesne veze (portugalska kolonija Makao) te sadašnji gospodarski i energetske interesi mogu dobro ostvariti u regijama koje gravitiraju Španjolskoj (Južna Amerika), odnosno državama u kojima tradicionalne veze ima Portugal (Brazil, Afrika). Novi interes Kine za jug Europe podigao je i Grčku na razinu “strateškog partnera”. Od istočnoeuropskih država u EU-u tradicionalna bliskost odnosa priznata je uspostavom “suradnje i prijateljskog partnerstva” s Polj-

²³ Qin, Yaqing, “National Identity, Strategic Culture and Security Interests” u knjizi *Cultural Factors in International Relations*, Shanghai 2004, str. 217

skom i “svestranoga, prijateljskog partnerstva” s Mađarskom. Češko-kineski odnosi, međutim, zbog češke vanjskopolitičke orijentacije i razlika u pristupu pitanjima ljudskih prava, osobito u vrijeme predsjednika Havela, nisu dosegнули razinu partnerstva, dok su odnosi sa Slovačkom označeni samo kao “svestrano partnerstvo”. Osobita je tradicionalna bliskost naglašena u rumunjsko-kineskim odnosima koji su formalno podignuti na razinu “svestrane suradnje i prijateljskog partnerstva”. Bugarska i Albanija još nemaju odgovarajuću formalnu odrednicu svojih bilateralnih odnosa s Kinom.

*Partnerstvo u općoj suradnji*²⁴

Činjenica da Kina nema uspostavljene partnerske odnose s drugim državama bivše SFRJ potvrđuje da u ovom trenutku Kina ima s Hrvatskom najzrelije i najstabilnije bilateralne odnose u regiji. Uspoređujući hrvatsko-kineske odnose s odnosima drugih istočnoeuropskih država, designacija “partnerstvo u općoj suradnji” precizno odražava opći hrvatski vanjskopolitički položaj države kandidata za EU. Razlike se očituju u nekim nijansama. Tako na primjer nedostatak atributa “prijateljski” u sintagmi kojom se označuju hrvatsko-kineski odnosi, ne treba razumjeti da bilateralni odnosi nisu prijateljski²⁵, nego da se ističe interesni karakter bilateralnih veza, a ne njihova tradicijska, emotivna strana. Tako se bit bilateralnih veza usmjeruje na uzajamno korisnu suradnju, na što upućuje dio sintagme o “općoj suradnji”²⁶. Partnerski odnosi bez otvorenih pitanja omogućuju, dakle, svestranu suradnju na svim područjima gdje za to postoje uzajamni interesi.

Načelo jedne Kine i euroatlantske integracije Republike Hrvatske

Ključno pitanje, zapravo kineski preduvjet za diplomatske odnose s drugim državama jest načelo “jedne Kine” koje znači da postoji samo jedna Kina te da je Tajvan dio Kine. U ovom trenutku samo 26 država priznaje Tajvan i to uglavnom države Srednje Amerike, nekoliko afričkih i pacifičkih država te Vatikan, koje onda posljedično nemaju diplomatske odnose s NR Kinom. U Zajedničkom priopćenju o uspostavi diplomatskih odnosa iz 1992. godine Hrvatska se obvezala da “priznaje da je Vlada NR Kine jedina legi-

²⁴ U kineskoj verziji sintagma “*Quan Mian He Zuo Huo Ban*” lakše se prevodi na engleski jezik kao “comprehensive, cooperative partnership”. Slično i u rumunjskom slučaju “comprehensive, cooperative, friendly partnership”.

²⁵ To potvrđuju i ispred citirane odredbe iz “Odrednice hrvatske vanjske politike” – v. bilj. br. 20.

²⁶ Oznaka “opća suradnja” ili “svestrana suradnja” se, na primjer, ne spominje u slučaju Poljske, dok je nalazimo kod Mađarske i Rumunjske s kojima Kina ima i tradicionalno bliske i “prijateljske” veze.

timna vlada Kine i da je Tajvan neotuđivi dio kineskog teritorija. Vlada Republike Hrvatske potvrđuje da neće uspostaviti službene odnose s Tajvanom” (§3). U predsjedničkoj Zajedničkoj izjavi iz 2002. godine Hrvatska također “potvrđuje i naglašava, čvrsto se pridržavajući načela što se odnose na pitanje Tajvana iz Zajedničkog priopćenja o uspostavi diplomatskih odnosa, da dosljedno vodi i da će nastaviti voditi politiku ‘jedne Kine’ sa svim konzekvencijama što iz toga proistječu, te rješenje problema Tajvana smatra u potpunosti unutrašnjom stvari NR Kine” (toč. 5, §3). Načelo jedne Kine bilo je i središnje pitanje u pregovorima oko premijerske *Zajedničke izjave*, a za kinesku stranu je bilo osobito važno formulaciju iz dosadašnjih bilateralnih dokumenata dodatno pojačati te je predložen tekst: “U bilo kakvim okolnostima Republika Hrvatska i dalje će pružati, kao i uvijek, potporu politici jedne Kine i svim srodnim stajalištima što iz nje proistječu, smatrati rješenje tajvanskog pitanja unutarnjom stvari Narodne Republike Kine, suprotstavljati se ‘tajvanskoj nezavisnosti’ i podupirati mirno ujedinjenje Kine” (toč. 1, §3). Novost u formulaciji je obveza “suprotstavljanja” tajvanskoj neovisnosti, na čemu je nastojala kineska strana, dok “potpora mirnom ujedinjenju” predstavlja protutežu prihvatljivu hrvatskoj strani. Kao što je poznato, NR Kina zadržava otvoreno pravo da napadne Tajvan ako otok proglasi nezavisnost, tako da je mirno ujedinjenje ključan element za rješavanje toga kompleksnog pitanja te ratna opcija nipošto ne bi naišla na odobravanje SAD-a, EU-a te drugih demokratskih država²⁷.

S hrvatske strane, *Zajednička izjava* trebala je u potpunosti afirmirati hrvatske strateške prioritete te je u tom smislu predložena formulacija koja bi obuhvatila sve aspekte euroatlantske integracije: “Narodna Republika Kina razumije i poštuje napore Republike Hrvatske da postane punopravna članica Europske Unije i uključi se u euroatlantske sigurnosne, političke, ekonomske i vrijednosne sustave”. Kineska strana je, ne želeći se ni posredno referirati na NATO prema kojem ima veliko nepovjerenje, ne samo zbog bombardiranja kineskog veleposlanstva u Beogradu 1999. godine, nego i zbog NATO-va širenja prema kineskim granicama u Središnjoj Aziji, prihvatila formulaciju “NR Kina razumije i poštuje napore Republike Hrvatske da postane članica Europske Unije i u cijelosti sudjeluje u procesu europske integracije” (toč. 1, §4 *Zajedničke izjave*). Iako kineska strana nije htjela spominjati NATO u javnom dokumentu, u diplomatskim se razgovorima uvijek izražava razumijevanje za hrvatsko nastojanje da svoju sigurnost riješi u okviru NATO-a. Kineska je strana također željela izbjeći izričito navođenje vrijednosnog aspekta EU-integracija, pa se u zamjenu koristi općenitija formulacija sudjelovanja “u cijelosti” u europskim integracijama. Pritom

²⁷ EU i SAD u posljednje vrijeme, nakon što je na Tajvanu vlast preuzela Demokratska napredna stranka, nastoje na tome da niti jedna strana ne smije poduzimati mjere koje bi pridonele promjeni *status quo*.

se treba prisjetiti da je Dalaj-lama u lipnju 2002. godine posjetio Hrvatsku²⁸, na što je kineska strana vrlo oštro reagirala. Isto tako, kao članica UN-ove Komisije za ljudska prava, na zasjedanju u ožujku 2004. godine kad je posljednji put podnesena rezolucija kojom se osuđuje stanje ljudskih i nacionalnih prava u Kini, Hrvatska se pridružila stajalištu EU-a, usprkos snažnom kineskom lobiranju da se suzdrži od glasovanja o stavljanju rezolucije na dnevni red. U oba slučaja, usprkos negodovanju kineske diplomacije, dosegnuti stupanj zrelosti bilateralnih veza nije doveo do pogoršanja bilateralnih odnosa. S obzirom na izloženo, može se ocijeniti da su u *Zajedničkoj izjavi* fundamentalna politička stajališta objiju država uravnoteženo zastupljena. Pristajući na određene koncesije kineskoj strani u vezi s pitanjem Tajvana, hrvatska je strana, uz priznanje vlastitih strateških ciljeva, ostvarila i neke konkretne pozitivne pomake kao što je, na primjer, dogovor o potrebi održavanja češćih razgovora na najvišoj razini te će se “nastojati da se posjeti na razini premijera, odnosno zamjenika premijera, održavaju svakih pet godina”²⁹ (toč. 3 *Zajedničke izjave*). Time će se omogućiti da se u mandatu svake hrvatske vlade barem jednom realizira premijerski susret, što je od velike važnosti za budući razvoj bilateralnih odnosa.

Politička suradnja

Uobičajeno za prirodu tih dokumenata, *Zajednička izjava* daje općenitu potporu “češćim i konkretnijim razgovorima i razmjenama mišljenja na svim razinama, uključujući kontakte između vlada, parlamenata, političkih stranaka³⁰, nevladinih organizacija, o bilateralnim odnosima, iskustvima reforme i razvitka, situaciji u svijetu i regionalnim prilikama te drugim pitanjima od zajedničkog interesa” (toč. 3). Stupanj određene bliskosti vidljiv je i iz ocjene da “obje strane vjeruju kako Hrvatska i Kina dijele zajednička ili slična gledišta o regionalnoj situaciji i međunarodnim pitanjima te su se suglasile da dalje jačaju konzultacije i komunikacije” (toč. 2, §1). Formalni mehanizam unutar kojeg će se to realizirati uspostavljen je već 1993. godine kad je potpisan Protokol o konzultacijama između dvaju ministarstava vanjskih poslova na razini zamjenika ministra odnosno državnog tajnika za politička pitanja. Konzultacije se posljednjih nekoliko godina redovito, jednom godišnje, održavaju i to naizmjenice u Zagrebu i Pekingu. Pridajući osobitu po-

²⁸ U privatnom svojstvu ga je primio tadašnji premijer Ivica Račan.

²⁹ Posjet premijera Ive Sanadera realiziran je deset godina nakon prvog posjeta hrvatskog premijera NR Kini, tadašnjeg premijera Nikice Valentića 1995. godine.

³⁰ Zanimljivo je primijetiti da je Kineska komunistička partija (KPK) uspostavila kontakte s većinom parlamentarnih stranaka (HDZ, HNS, HSL, SDP), s tim da KPK danas više ne polazi od ideoloških pretpostavka za gradnju veza s drugim strankama, već se stranačka suradnja smatra oblikom promicanja ukupnih bilateralnih odnosa.

zornost multilateralnom pristupu pitanjima iz međunarodnih odnosa, obje će strane, predviđa *Zajednička izjava*, nastaviti i pojačati suradnju u okviru Ujedinjenih naroda i drugih međunarodnih organizacija (toč. 2, §1). Navedene opće pozitivne ocjene bilateralnih političkih odnosa i odgovarajuću sličnost odnosno bliskost uzajamnih stajališta već ističe i prije potpisana predsjednička *Zajednička izjava* iz 2002. godine, a ponavljaju se i opća stajališta o potrebi borbe protiv terorizma u svijetu te važnosti vodeće uloge UN-a i Vijeća sigurnosti u očuvanju mira i sigurnosti u svijetu (toč. 2, §1). Aktualne prilike u vezi s reformom UN-a *Zajednička izjava* adresira formulacijom o “suglasnosti obje strane s potrebom reforme sustava UN-a u cilju postizanja pravičnije zastupljenosti država članica iz raznih regija” (toč. 2, §2). Kao što diplomatska praksa pokazuje, hrvatsko-kineska suradnja u UN-u je vrlo dobra, ne samo kad je to bilo ključno za hrvatsko osamostaljenje i zaštitu teritorijalnog integriteta³¹, nego i u brojnim drugim prilikama nakon toga. Kineska će potpora biti vrlo važna i ubuduće, napose u svjetlu kandidature Republike Hrvatske za mjesto nestalne članice Vijeća sigurnosti UN-a u mandatu 2008./2009. godine, a hrvatsko je stajalište, primjerice, bilo vrlo važno za Kinu u kontekstu nedavnih intenzivnih diplomatskih nastojanja da se u okviru reforme UN-a ne prihvati niti jedan prijedlog za povećanje članstva VS UN-a. Može se zaključiti da je multilateralna suradnja vrlo važna komponenta ukupnih bilateralnih odnosa, a da bi se ona i dalje uspješno odvijala, nužno je stalno unapređivati njezinu sadržajnu supstanciju, tj. konkretne bilateralne veze.

Gospodarska suradnja

Hrvatsko-kineski gospodarski odnosi prošli su nekoliko faza što se može ilustrirati i mjestom koje se ovom području suradnje davalo u političkim dokumentima. *Zajednička izjava* koju su 1993. godine potpisali predsjednici Franjo Tuđman i Jiang Zemin primarno je uređivala političke pretpostavke bilateralnih odnosa, a kad je riječ o gospodarskim vezama, “dvije su strane izrazile zadovoljstvo stanjem razvitka gospodarskih odnosa” (toč. 5). To je vrijeme intenzivne suradnje između dviju nacionalnih naftnih kompanija kad je kineski Sinochem bio jedan od najvećih hrvatskih opskrbljivača naftom čije nestašice, unatoč ratnim prilikama, Hrvatska nije osjetila. Predsjednička izjava, koju su 2002. godine potpisali predsjednici Stjepan Mesić i Jiang Zemin, gospodarstvu posvećuje nešto više prostora te su “dvije strane zadovoljne postojanim tempom rasta međusobne gospodarske suradnje i trgovine i izražavaju volju i spremnost za istraživanje novih i korištenje već postojećih mogućnosti za dalje razvijanje i jačanje uzajamno korisne suradnje, u

³¹ v. detaljnije u Baković, O. “Kineska vanjska politika i hrvatsko-kineski odnosi”, *Politička misao* 4/2000, str. 69.

skladu s načelima tržišnoga gospodarstva” (toč. 3). Za ovo je razdoblje karakterističan brzi rast trgovinske razmjene uz istodobno brzi rast kineskog izvoza u Hrvatsku. Taj je trend svoje najveće iznose zabilježio prošle godine te je tako, prema službenim hrvatskim statističkim podacima, hrvatski izvoz iznosio otprilike 9 milijuna američkih dolara, a uvoz iz Kine 883 milijuna američkih dolara. Poznato je, međutim, da takav nerazmjer nije samo specifični hrvatski problem jer Kina, postavši svojevrsnom tvornicom cijelog svijeta s velikim brojem niskoplaćene radne snage, uspijeva ostvariti velik vanjskotrgovinski višak s mnogim državama, osobito sa zapadnim, razvijenim državama.³² Hrvatski problem, što ga dijele i druge bivše socijalističke države, izrazito je mali izvoz na vrlo kompetitivno kinesko tržište, što se donekle može objasniti tranzicijskom naravi hrvatskoga gospodarstva. Zato predsjednička Zajednička izjava ističe potrebu za istraživanjem “novih mogućnosti” za daljnji gospodarski razvoj. Kineska strana, razumije se, nije nezadovoljna stanjem gospodarskih veza jer su uspjesi njezine gospodarske diplomacije više nego očiti. A da bi ti interesi i dalje bili zaštićeni, Zajednička izjava naglašava da se gospodarska razmjena treba odvijati “u skladu s načelima tržišnoga gospodarstva” (toč. 3 *in finem*), gdje su svi akteri samostalni pa se tako i hrvatska poduzeća moraju sama izboriti za svoj dio kineskog tržišta. U toj, za hrvatske gospodarske interese, nepovoljnoj atmosferi vođene su i brojne sjednice Mješovitog odbora za gospodarsku suradnju, međuvladinog mehanizma sa svrhom promicanja gospodarskih odnosa ustanovljenog još 1993. godine. Treba, međutim, istaknuti da takvo stanje gospodarskih odnosa istodobno predstavlja i interes određenih hrvatskih poslovnih krugova jer je uvoz kineske robe vrlo profitabilan posao za brojne hrvatske uvoznike, a povoljne cijene kineskih proizvoda čine ih atraktivnima i za hrvatske potrošače. Nastojanja na formuliranju strategije kojom bi se promicao hrvatski izvoz te pronašla rješenja za smanjenje vanjskotrgovinskog deficita konačno su dobila svoje jasnije obrise u premijerskoj *Zajedničkoj izjavi*. Izbjegavajući tom prigodom iznijeti ocjenu stanja gospodarskih odnosa, “obje strane vjeruju kako se hrvatsko-kineski bilateralni gospodarski odnosi i trgovina nesmetano razvijaju, a još uvijek postoje velike mogućnosti daljnjeg razvitka” (toč. 4, §1). Obje se strane također obvezuju “aktivno podupirati svoja poduzeća da povećaju razmjenu i prošire suradnju”, a “težit će se poboljšanju robne razmjene i usluga, kakvoćom i količinom, kako bi se postigao ravnomjerni razvitak bilateralne trgovinske i gospodarske suradnje” (toč. 4, §1). Ovdje se vrlo uvijeno konstatira problem nerazmjera trgovinske razmjene, a upućuje se i na problem kakvoće, s kojim se često susreću uvoznici kineske robe. I *Zajednička izjava* ističe da će se obje strane voditi načelima tržišne ekonomije, a na inzistiranje hrvatske strane u to je uključeno i načelo zaštite intelektualnog vlasništva (toč. 4, §1), čime se

³² Ukupni je kineski vanjskotrgovinski suficit u 2005. godini bio 102 milijarde američkih dolara.

upućuje na problem s kojim se u ovom trenutku susreće Pliva. Pliva je jedina hrvatska tvrtka koja ima predstavništvo u Kini, a problem je u tome što se na tržištu pojavljuju kopije Plivinog antibiotika Sumamed. Kao što je poznato, zaštita intelektualnoga vlasništva na kineskom tržištu još je uvijek nezadovoljavajuća, iako se nakon kineskog pristupanja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji 2001. godine osjećaju određeni manji pozitivni pomaci. S obzirom na to da se dosadašnja gospodarska suradnja uglavnom svodila na trgovinsku razmjenu, dvije su strane najavile da će “podupirati suradnju među poduzećima u raznim oblicima, poput zajedničkih pothvata, osnivanja logističkih servisnih centara i sudjelovanja u izgradnji infrastrukture, te korištenja slobodnih zona druge strane” (toč. 4, §1 *in fine*), a “hrvatska je strana izrazila zanimanje da privuče kineska ulaganja, robu i usluge te da postane logistički centar za njihov plasman na europska tržišta” (toč. 4, §3). Iako se taj pristup zastupao i prije³³, *Zajednička izjava* je prvi službeni dokument kojim se definiraju okviri hrvatske gospodarske strategije prema Kini. Za to su očito sazreli preduvjeti jer donedavno, na primjer, nije bio zabilježen nijedan slučaj zajedničkog ulaganja. Razlog za nedolazak kineskih poduzeća u Hrvatsku jest, kako se isticalo u službenim razgovorima, nepoznavanje prilika i nesigurnost u našoj regiji devedesetih godina, dok hrvatska poduzeća, opterećena tranzicijskim problemima, nisu bila u stanju ulagati na dalekom kineskom tržištu. Tek se 2005. godine realizira prvo hrvatsko-kinesko zajedničko ulaganje u Kini i to između tvrtke Končar-Transformatori i tvrtke transformatora TEBA iz Shenyanga, glavnoga grada provincije Liaoning.³⁴ Također, u 2005. godini dvije su velike kineske telekomunikacijske kompanije Huawei i ZTE iz Slobodne ekonomske zone Shengen osnovale predstavništva u Hrvatskoj. Približavanje Hrvatske Europskoj Uniji stvara pretpostavke za veći interes kineskih poduzeća, ne samo za hrvatsko, nego preko Hrvatske i za druga europska tržišta.³⁵ Hrvatski geostrateški položaj upravo je idealan za takve operacije ne samo kineskih, nego i drugih dalekoistočnih korporacija. Integriranje hrvatskoga gospodarstva u europski gospodarski prostor omogućit će i hrvatskim proizvodima lakši dolazak na kinesko tržište i u zajedničkim pothvatima s jačim europskim partnerima i kroz njihovu snažnu

³³ V. Baković, O., “Kineska vanjska politika i hrvatsko-kineski odnosi”, *Politička misao* 4/2000, str. 69.

³⁴ Kako smo prethodno istaknuli, 1986. godine provincija Liaoning uspostavila je formalne sestrinske odnose suradnje s tadašnjom SR Hrvatskom, a 2002. godine se ta suradnja nastavila između provincije Liaoning i Primorsko-goranske županije.

³⁵ Kina je od osamdesetih godina do kraja 2005. godine u inozemstvu uložila 56 milijardi američkih dolara, a ulaganja se osobito ubrzavaju nakon što je kineska vlada prihvatila strategiju “ići globalno” 2000. godine, tako da je samo u 2005. godini uloženo 7 milijardi američkih dolara. Prema podacima kineskog Ministarstva trgovine, danas u inozemstvu ulaže približno 10.000 kineskih kompanija u više od 170 država svijeta, s tim da se posljednje vrijeme osobita pozornost posvećuje ulaganjima u izvore energije i strateške sirovine.

logističku infrastrukturu u Kini, čime će se stvoriti i pretpostavke za smanjenje trgovinskog deficita. Činjenica jest i to da se EU može lakše obraniti od velikog porasta uvoza jeftinih kineskih proizvoda, što potvrđuju nedavni sporazumi o ograničavanju stopa rasta izvoza kineskih tekstilnih proizvoda³⁶, a ulaskom u EU iste će zaštitne mehanizme moći koristiti i Hrvatska. Strateški pristup gospodarskoj suradnji s Kinom zahtijeva i djelotvorne mehanizme praćenja i poticanja gospodarskih aktivnosti te stoga *Zajednička izjava* izričito navodi kako “obje strane potvrđuju važnost redovitih sastanaka Mješovitog odbora za gospodarstvo za unapređenje bilateralnih gospodarskih odnosa i trgovine” (toč. 4, §2). Strategija predviđa još jedan način za uravnoteženje gospodarske razmjene pa se u *Zajedničkoj izjavi* navodi kako “obje strane smatraju da suradnja na području turizma pridonosi produbljivanju prijateljstva dvaju naroda i gospodarsko-trgovinskoj razmjeni dviju zemalja” (toč. 5, §1). Zbog potrebe kontrole slanja kineskih turista u inozemstvo, to se područje regulira međuvladinim sporazumima kojima se dopušta samo ovlaštenim turističkim agencijama da organiziraju kineske skupne posjete inozemstvu. Hrvatska je, uz Njemačku, među prvim europskim državama sklopila takav sporazum (memorandum) 2003. godine, ali se nakon nekoliko incidenata (nevraćanja kineskih turista), hrvatska turistička industrija umnogome ohladila za nastavak suradnje. U međuvremenu je EU potpisala sporazum s Kinom 2005. godine pa se, uz odgovarajuće pripreme, započelo s vrlo profitabilnim turističkim prometom³⁷. Za Hrvatsku je sada problem što se, zbog posebnoga viznog režima, kineske turističke grupe na svojim europskim turnejama ne žele izlagati dodatnim procedurama, izvan onih koje traži shengenski vizni režim. Ulaskom Hrvatske u EU i na tom će se području stvoriti sve potrebne pretpostavke za intenziviranje suradnje.

Ostala područja suradnje

Zajednička izjava samo kratko najavljuje nastavak potpore objiju strana “tradicionalno dobroj suradnji u kulturi, znanosti i tehnologiji, obrazovanju, medicini, sportu te drugim poljima” (toč. 5, §2) kao i potporu “suradnji na polju medija i komunikacija” (toč. 5, §3). U promicanju vlastitog identiteta kulturnoj suradnji svakako pripada posebno mjesto, a zahvaljujući činjenici da je riječ o tradicionalno dobrim kulturnim vezama, osobito tijekom osamdesetih godina, hrvatsko-kineska kulturna suradnja je područje relativno in-

³⁶ Sporazum između Kine i EU-a kojim se ograničava stopa povećanja kineskog izvoza određenih kategorija tekstilnih proizvoda potpisali su ministri trgovine Bo Xilai i Peter Mandelson 10. lipnja 2005. godine u Shanghaiju. Slične mjere EU namjerava tijekom ove godine uvesti i na kineski izvoz kožne obuće.

³⁷ Prema službenoj kineskoj statistici u 2005. godini je 31 milijun Kineza posjetilo inozemstvo od kojih je 25 milijuna bilo u svojstvu turista – *China Daily*, 27. siječnja 2006.

tenzivnije razmjene. Konkretni se programi definiraju u trogodišnjim sporazumima između dvaju ministarstava kulture te se tako osiguravaju sredstva za realizaciju projekata, koji na komercijalnoj razini ne bi bili lako ostvarivi. Suradnju na području znanosti na sličan način olakšava Mješovito povjerenstvo za znanstvenu i tehnološku suradnju koje je počelo s radom 1999. godine. *Zajednička izjava* dala je poticaj da se krajem 2005. godine održi i druga sjednica Povjerenstva na kojoj je dogovorena suradnja na konkretnim znanstvenim projektima, a kineska je strana pokazala veliko zanimanje za zajedničku aplikaciju za europske znanstvene fondove (okvirni programi VI i VII) u kojima Hrvatska od ove godine može ravnopravno sudjelovati. “Snažna se potpora daje naporima na stvaranju uvjeta za proučavanje jezika, povijesti i kulture druge strane” (toč. 5, §2), a kineska je strana obećala potporu radu Dopunskoga studija kineskog jezika na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu koji je počeo s radom u 2004. godini, a obećala je i “aktivno razmotriti mogućnost”³⁸ razdvajanja Katedre za hrvatski i srpski jezik na Kineskom sveučilištu za strane jezike u Pekingu, gdje povremeno djeluje i hrvatski lektor. Očito je da su obje strane svjesne da se bez dobrog uzajamnog poznavanja jezika, povijesti i kulture neće moći kvalitetno promicati suradnja na mnogim posebnim područjima od zajedničkog interesa. Sportska se suradnja također intenzivira u posljednje vrijeme čemu je, između ostaloga, pridonio i izbor Pekinga za Olimpijadu 2008. godine. Na kraju se izražava “zadovoljstvo sadašnjom razinom suradnje na polju obrane” (toč. 5, §4), a posebna se “podrška daje općem rastu razine odnosa između gradova i regija” (toč. 6). Pritom se ističe “zadovoljstvo proslavom 25. godišnjice uspostave odnosa gradova prijatelja između Zagreba i Shanghaija te se izražava nada da će ta suradnja biti primjerom takvih odnosa ostalim gradovima i regijama” (toč. 6). Zagreb i Shanghai formalne su veze uspostavili 1980. godine, a očekuje se da će te tradicionalne veze pridonijeti intenzivnijoj suradnji Hrvatske s ovim sedamnaestmilijunskim poslovnim, financijskim i kulturnim središtem Kine. Svjetski ugled Shanghaija potvrdit će i održavanje EXPO-a 2010. godine. Hrvatska je strana već najavila odluku da u Shanghaiju otvori konzulat. Kao što se može vidjeti, dobri politički odnosi stvaraju pretpostavke za razvitak i svih drugih odnosa od uzajamnog interesa, a ti interesi određuju i intenzitet suradnje. U tom se kontekstu treba sa zadovoljstvom složiti sa stanjem bilateralnih odnosa izraženim u *Zajedničkoj izjavi* kojom su bilateralni odnosi podignuti na razinu “partnerstva u općoj suradnji” (toč. 1, §5).

³⁸ Razgovori s dužnosnicima kineskoga Ministarstva prosvjete.

Zaključak – Hrvatska i odnosi između NR Kine i Europske Unije

EU i Kina u 2005. godini obilježile su 30. godišnjicu uspostave diplomatskih odnosa koji su se isprva temeljili na gospodarskoj suradnji i što je formalno uređeno 1985. godine potpisivanjem Sporazuma o gospodarskoj i trgovinskoj suradnji. Činjenica da su odnosi prerasli isključivo gospodarsku važnost uzajamnih veza navela je obje strane da prošle godine pristupe izradi novog dokumenta kojim bi se svestrano uredili uzajamni bilateralni odnosi. U međuvremenu je sa strane EU-a doneseno nekoliko dokumenata kojima se odnosi s Kinom postupno unapređuju, a najvažniji su priopćenje Europske komisije “Izgradnja svestranog partnerstva s Kinom” iz 1998. godine te politički dokument s naslovom “Zrelo partnerstvo – zajednički interesi i izazovi u odnosima EU i Kine” iz 2003. godine kojim se priznaje da EU u okviru svoje zajedničke i sigurnosne politike smatra Kinu jednim od glavnih strateških partnera s kojim ima “sve veći interes raditi zajedno na zaštiti i promicanju održivog razvoja, mira i stabilnosti u svijetu”³⁹. U promicanju svojih strateških gospodarskih i političkih interesa EU je spremna pomoći Kini u realizaciji “uspješne tranzicije u stabilnu, naprednu i otvorenu državu koja potpuno prihvaća demokraciju, principe slobodnoga tržišnoga gospodarstva i vladavinu prava”, a problemi se posebno detektiraju i na području ljudskih prava.⁴⁰

S kineske je strane odgovarajući strateški politički dokument objavljen 13. listopada 2003. godine. Dokument reflektira kinesku vanjskopolitičku strategiju da se kroz bliže odnose s drugim velikim silama pridoneše jačanju multipolarnosti međunarodnih odnosa i tako ograniči globalna dominacija SAD-a. Dokument također u prvi plan stavlja gospodarsku suradnju, ali se ističu i neki problemi koji opterećuju bilateralne odnose, kao što su pitanje ukidanja EU-ova embarga na izvoz oružja uveden poslije tiananmenškog incidenta, od čega je EU pod snažnim pritiskom SAD-a zasad odustala, i trgovinske restrikcije, jer EU još uvijek ne priznaje Kini status tržišnoga gospodarstva.

Tako je stvoren okvir za suradnju gdje, uz održavanje redovitoga političkog dijaloga o otvorenim pitanjima, Kina i EU intenzivno surađuju na brojnim područjima poput kulture, znanosti i obrazovanja.⁴¹ Stratešku važnost, širinu uzajamnih interesa te zrelost bilateralnih veza ističe sintagma “sve-

³⁹ Dokumenti se mogu naći na web stranici <http://europa.eu.int>.

⁴⁰ Isto, str. 3.

⁴¹ Zanimljiv primjer strateške bliskosti jest kinesko sudjelovanje u znanstvenom projektu izgradnje satelitske mreže Galileo.

strano strateško partnerstvo” kojom se od 2003. godine označuju odnosi između EU i Kine.

Kao što pokazuje analiza sadašnjega stanja hrvatsko-kineskih odnosa, ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju stvorit će se pretpostavke za njihov snažniji razvoj. Sadržaj bilateralnih odnosa upućuje na zaključak da su oni već sada kompatibilni s prirodom odnosa između EU-a i Kine, a isto tako je jasno da će europski okvir dodatno pojačati njihovu uzajamnu važnost. U petnaest godina hrvatske neovisnosti, hrvatsko-kineski odnosi su prošli nekoliko faza i to od početnoga uzajamnog nepovjerenja, preko razdoblja njihova širenja i produbljivanja te postupne izgradnje uzajamnog povjerenja sve do “partnerstva u općoj suradnji”, a pristupanjem Europskoj Uniji Hrvatska će dijeliti i europsko-kinesko strateško partnerstvo. O svemu će tome trebati voditi računa kad se bude pisala prava povijest hrvatsko-kineskih odnosa, što bi trebalo pridonijeti tome da se dodatno rasvijetle pretpostavke za buduću promociju hrvatske posebnosti na velikome kineskom prostoru.

Literatura

- Baković, Ozren, 2004.: Miroljubivi uspon – nova kineska vanjskopolitička teorija, *Politička misao*, 1
- Baković, Ozren, 2003.: Kineska vanjska politika u novim okolnostima, *Politička misao*, 2
- Baković, Ozren. 2000.: Kineska vanjska politika i hrvatsko-kineski odnosi, *Politička misao*, 4
- Huang, Ray, 1997.: *China – A Macro History*, Sharpe, New York
- Lee H.C.T., 1991.: Christianity and Chinese Intellectuals: From the Chinese Point of View”, u: *China and Europe*, Hong Kong
- Nick, Stanko, 1999.: *Diplomatski leksikon*, Barbat, Zagreb
- Polo, Marco, 1997.: *The Travels of Marco Polo*, Wordsworth Editions Limited, Hertfordshire
- Qin, Yaqing, 2004.: National Identity, Strategic Culture and Security Interests, u: *Cultural Factors in International Relations*, Shanghai
- Wood, Frances, 1995.: *Did Marco Polo Go To China?*, Secker & Warburg, London

Ozren Baković

*SINO-CROATIAN RELATIONS ON THE EVE OF
CROATIA'S EU ACCESSION*

Summary

Croatia's EU candidate status and the beginning of the accession talks is the opportune moment for a review of the Sino-Croatian relations in order to determine which foreign-policy legacy Croatia is to bring into this community, whose foreign-policy orientation it will have to adopt lock, stock and barrel. This will also enable Croatia to design a Croatian niche within the broader framework of Sino-European relations. It is not easy to achieve distinctiveness in the vast and remote Chinese space, especially for a small country such as Croatia. However, this should be attempted as it is essential both for the Croatian political and economic interests and for many other major areas such as culture, science, and education. The Chinese rapid economic growth and its consequential political importance have made China a major player on the global political scene and every country has to shape a foreign policy agenda regarding China. The starting point of the Sino-Croatian relations is the Joint Statement on Establishing the Comprehensive Cooperation Partnership between the Republic of Croatia and the People's Republic of China, signed by Prime Ministers Ivo Sanader and Wen Jiabao in Beijing on 26 May 2005.

Key words: China, Croatia, EU, diplomatic relations

Mailing address: Embassy of the Republic of Croatia, San Li Tun Diplomatic Office Building 2-7-2, 1006000 Beijing, People's Republic of China. *E-mail:* obakovic@public3.bta.net.cn